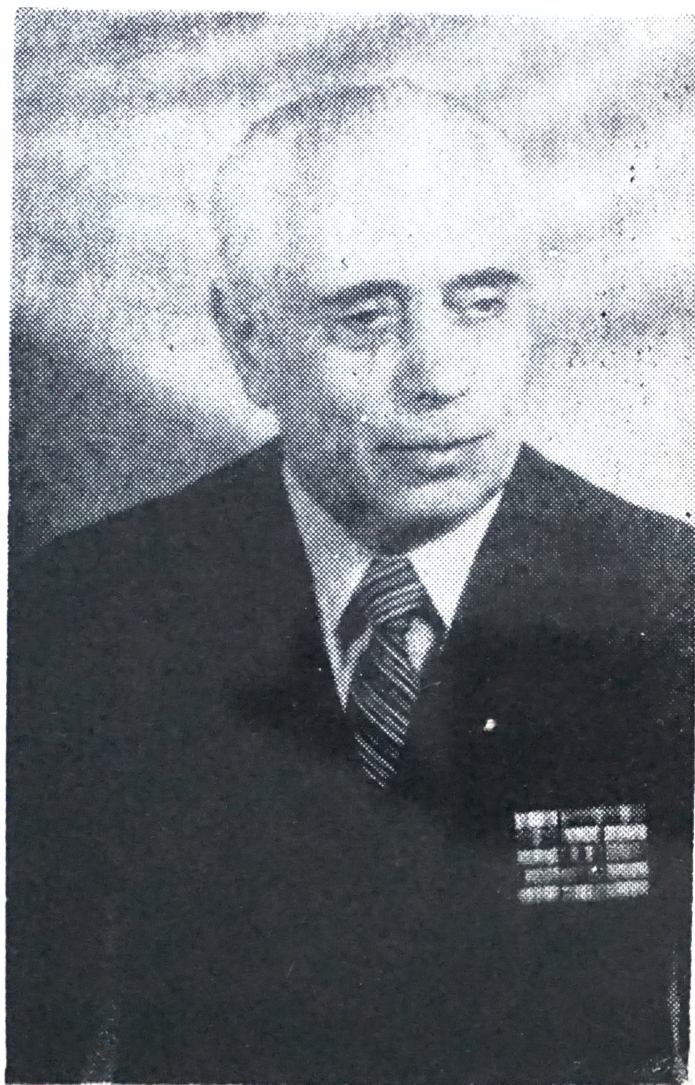

А. Ш. СЕМЕНДУЕВ

Деврме

The background of the cover features an abstract graphic design. It consists of several vertical bars of varying heights and widths, some in a dark teal color and others in a light tan color. These bars are interspersed with thin, dark teal lines and some light tan lines that appear to be part of a larger, more complex pattern. A small, solid light tan circle is also visible near the center of the design.

**Александр Семендуев — делегат I съезд
писательской Догъисту**

АЛЕКСАНДР СЕМЕНДУЕВ

Дагестанское книжное издательство
Махачкала 1991 г.

Семендуев А. Ш.

Деврме: Стихи. — Махачкала: Даг. кн. изд.-
во, 1991. — 64 с.

Мое время: Стихи.

Автор эни сборник «Деврме» — Александр (Эдуньё) Шаулович Семендуев гьисди еки эз куьгьне шогьиргьой тати, стихигьой комики дофус зере оморенбуьруьт э гозит «Зэхьметкеш» э сиимуьн салго. У вэгъдо у бу учитель э школей тати э нум М. Горький (1932—1934сс.).

Александр Семендуев рабфаке варасденге хунди, вегуьрди эри хуьшде военно-технический сенигъэт э артиллерия. Вогошденге эз Келе довгълой Ватани омбаре салгьо кор сохди э армия. Песде, э куьнди бисд сал, бири учитель э миенее школей урусн э шегьер Евпатория.

Э сборник дешенде стихигьо нуьвуьсде оморет эри гъуьзетлuye коргьо ве жофой одомигьой Совети, гирошде рузгьой довгъло э гъэршуй фашизм ве буьзуьрге Бесгъуни, боворини ве е ченд эз стихигьой бебешу — шогьир Шоул Симанду.

С 4702570200—452 89—91
М 123—91

© Семендуев А. 1991 г.

ISBN 5—597—00910—3

ПУШОЙГОФИ

Автор эни сборник — Александр (Эдуньё) Шаулович Семендуев — еки эз лап куьгъне шогъиргъой татини. Лап хуб э ёрмени суьфдеи стихигъой энү, дофус зере оморобируьтгъо э гозит «Зэхъметкеш» э 1934 сал. Гье у вэхдгъо е-дуь стихигъой энү дешенде оморобируьт э суьфдеи антологией поэзией тати, ведироморобугъо э кумеки Ехьиил Мататовоз ве пушойгофи энуревоз. Хуьшдени Ехьиил Мататов — ведилуье советски ве партийни корсох эн Догъисту, активлуье бэхшвегир эн граждански довгю, бу неки еки эз суьфдеи шогъиргъойму, энжом сохдегор гозит «Зэхъметкеше», автор эн грамматика ве тозе хьэрфномей тати, у бу гьемчун несигъэт, тербие дорогор жовоне шогъиргъой татире. Э у пушойгофи хуьшде у гьемчун нуьвуьсдебу е-дуь келме э товун эн жовоне шогъир — Александр Семендуевиш.

Неденишире э у кор, ки Александр Семендуев эзу дуре вэґдегъоревоз сер гирди эри нуьвуьсде стихигъой хуьшдере, и сборник гьнсди суьфдеи книг энү, ведироморигъо э издательство. У, гьелбет, э гъэд эни giroшдигъо 55-56 сал эзу вэхдевоз бире мидануьсд автор эн е ченд сборникгъой шогъири. Омо А. Семендуев лап эз зуревоз рафди эз Дербенд, эжеки у 8 классе верасденге кор сохденду учитель э школай тати э нум М. Горький, хунденбу гъилгъоре э зуьун деден. Эзу

вэхдевоз у те и песини салгьо дие э литературай тати гыч бэхш невегирдебу, неденишире э у кор, ки э вэхд довго у нуувуьсдебу е ченд стихигьо, комигьоки гье гьечу мундебу дефус незере э «архив» энү.

Гуфдире мибу, ки и сборникиш тэхьно эн Александр Семендуев нисди. Э и книг дешенде омори гьемчун фирегь мэглумь гьисдигьо э гъэд эн хэлгь иму десдон «Элеф-Би» ве е ченд сгихотворениегьой эн бебей энугьо — Шоул Симанду.

Неденишире э у кор, ки Шоул Симанду бу лап хьюьрметлуье, мэглумьлуье шогьир э глэрей хэлгь иму, гьеле теимогьой е гилеш шогьиригьой энү дофус зере неомерет, не э товун хуьшдени эни глэлемете одоми ве эн шогьиригьой энү э ежигеш е бобот семе нуувуьсде неомори теимогьой. Унегуьре, те ебо е ченд гофигеш гуфдире э товун эн Александр Семендуев, мере воисдени э кутэхьэ жире семе (эри фирегьте нуувуьсде эе чуькле пушойгофи минкин нисди) гуфдире э товун Шоул Симанду ве шогьиригьой энү.

Шоул Симанду хьэсуьл омори э 1856 сал э Дербент э кифлет эн фэхьле. Бебей энугьоре хьофд глэил бу. Шоул чин чуьклеи бу э кифлет. Ижире келе кифлете э муьзд фэхьлсиревоз эри дошде лап четин бу, неки глэилгьоре эри хунде. Сер зиеди, Шоул гьеле чуькле глэил гьисди, у мунди бебесуьз. Эз хьофд салеревоз у межбур бири эри кор сохде. Э лап жогьиле вэглдогьой хуьшде у фэхьлен сохди эри сэхьиб боггьо э Дербенд: бил зери, луьгенде векенди, тегьенг бурри. Э вэхд зимн дурундегьо рафди эри бичин сохде. Зиндегуни энү э и тараф бу ухшеш э зиндегуни эн косибе хорисуьзе фэхьлегьой Дедбенд.

Гьеле э у жогьиле вэглдогьой хуьшде Шоул Симанду сениглэт бондурире хуте бире, те лап пире вэглдой хуьшде сохди бондури. Э глэрей хэлгь у гьемчун мэглумь бу чуьн усдо-бондур.

Шоул Симанду сер гирди эри гуьнжунде шогьиригьой

хуышдере гъеле э жогъиле вэҕдогъой хуыште, омбарыш э бондур-хунэ, э кечук хуышдеревоз кор сохдеки. Е томошее гъозие эз зиндегуни Шоул Симанду ологъо-луыни чуытам э сениҕэт энү — бондуриревоз, гъемчун э фирегъ мэҕлуымлуй бирей энуревоз чуын шогъир неки э ҕэрей хэлгъ эн татгъо-ёҕлудигъой Дербенд, гъемчун эн азербайджанигъо. И гъозинере эриме ихдилот сохдебу хуышдени Шоул Симанду э 1936 сал ме э редакцией гозит «Зэхъметкеш» кор сохденбируымгъо вэҕдо, чу-там веэз чуь товуне у гуыңжундебуге еки эз мэҕлуым-луые шогъиригъой хуышдере «Абас-Гъули».

И гъозие гиросхеду хэйли салгъо пушоте те револю-ция. У вэхдигъо э звери тараф Дербенд, э Гъэле зигъис-денбу е мерд азербайджани Абас-Гъули гуфдиренигъо, сэхъиб эн е чуыкле богъ. Абас-Гъули юш Шоул Симан-дуре хуно шогъир бу. У э Шоул дореву заказ эрию е челег соху гуфдире. Челег хъозур биренге, Абас-Гъули, пул челеге недоре, бердебу челеге э хуней хуыште, гуфдиреву эз Шоул себэхъ биев э хуней ю пул челеге эй вегирде. Шоул оморенге э хъэт Абас-Гъули пул челеге эй хосде, дедей энугъо, келе зен, э ён гъопуй хъэт хуыште, Шоуле гъе эз лэҕэй гъопу э хъэрой-нифриревоз пиш сохд. Ченд гиле Шоул омореву пул хуышдере эри хосде, оммо дедей Абас-Гъули гьер гиле мигуфди у э хуне недери, гъечи э хъэрой-нифриревоз пиш мисохд Шоуле.

Е руз Шоул Симанду э звери базар верафденге, э пушой эн чой-хоне э у «э нэхэбереки» омо расд бисдо Абас-Гъули. «Ме, — мугу Шоул Симанду, — гирдуым дес энуре, сҕини, эри «руз э хэйрбу» доре, оммо гъечи э е зарбевоз шишируым дес энуре э десме, эз Абас-Гъули е келе ноле-божэхъ ведиромо. Э гуж кечукевоз вердуыш бире десмере дес энү неветовусд, ме уре жару-ндуымки. Абас-Гъули гуфди ме дес юре рэхъо дуым гуфдире. Ме дес энуре диеш сэхдте жарунде, гуфдируым: «Те туь пул ме эритуй гъуыч сохдемгъо челеге неди, ме

дестуьре рэхьо нидуьм». Гье и вэхди кура бисдоруьт э иловлейму хэйли одомигьо-азербайджанигьо. Угьо норут э пушойме нен Абас-Гъули игърол: гье э и поисде жиге гьердуйму бие эз хуьшде гуьнжуним дуь эри еки мэгИни. Эгенер ме бердуймге э гофгьо-шогъиригьойме-ревоз Абас-Гъулире, у мере доренини дуьвойне муьзд эри корме, эгенер у бердге мере, эзу э ме е кепикиш нисе расире». Ме рази бисдорум. Гье э и поисде жигей-му сер гирдуйм эри хунде э товун энун нен дедей энугьо, комики мере ченд гиле эз лэгІэй гъопу пиш сохдебу, ме эри муьздмере хосде оморенге:

Абас-Гъули вер пулуми ёле сал,
Сен димедуьн дуьнен бу вэхд гел апар?
Гене себагъ сени ким гелиб тапар.
Гъаетуьвде бир ит вор томом алами гъопар.
Абас-Гъули вер пулуми юле сал...

Эз гофгьой Шоул Симанду ме верасируьм, ки э бэхьс шогъири Абас-Гъули э Шоул Симанду неверомо. Шоул берд уре. Абас-Гъули неки гъэгъри небисдо эз тиге гофгьой эн Шоул э говун дедешу нен ю, гъэл гирде Шоуле, деберд э чойхоне, ченд одомигьойгереш теклиф сохде э хуьшдеревоз. Инжо э чойхоне Шоул дануьсд, ки Абас-Гъули э вогънеревоз пул челеге нисе доренбу Шоуле, дедешуре э у хъэлово сохдебу, гъечи угьо эеки бэхьс офдонуьт гүфдире чуьн дуь шогъиргьо.

Шоул Симанду лап хуб, лугъонд дануьсденбугеш зугъун дедеире, оммо шогъиригьой хуьшдере у нуьвуьсденду э зугъун тюрки-азербайджани. Эз е тараф ижире гІэдот, традиция бу увэхдигьо нуьвуьсде э зугъун тюрки, эз елойге омбардеки одомигьой хэлгъ иму хуб дануьсденбируьт зугъун тюрки (азербайджанире), песде и зугъун увэхди бу зугъун эн гІэрейхэлгъи э зофруи тараф Догъисту.

Шоул Симандуре келе хъуьрмет бу э гІэрей эн хэлгъ.

У юре, хуышдениюре, э гІэрей хэлгъ бире, ихдилот сохде, шогъиригъой хуышдере хунде омбар хьэз оморен-бу. Гьеле э у жогъиле вэхдгъоймеш десдон эну, «Элеф-Би» нуывуьсде оморетгъо э традицией эн восточни десдонгъо, омбаре одомигъой хэлгъ эзвер дануьсденбируйт. Ме э Шоул Симандуревоз шинох биремгъо вэгІдо у келе мерд бу. Неденишире э келе мерди хуышде у е денуышдее, сэхде одоми бу. Билеггъой дес эну фирегъ, пенжегъой дес гъолинд, фирегъ ве гурунд бируйт. Чигъретгъой сифет эну дуьруьжд бируйт, оммо сипре рушлуье сифет эну очугъ, мигърову бу, дуьрьжде чумгъой эну гуйге ранг эн онгур гилобире хуно бу, э хуши ве дуьлдусдиревоз дениширенбируйт э одоми.

Шоул Симанду муьрди э еки эз рузгъой эн декабрь 1939 сал. Э тапшуьрмиши редакцией альманах имуревоз стихигъой эн Шоул Симандуре эз зугъун азербайджани тержуьме сохди э зугъун тати кук эну — автор эни сборник Александр Семендуев. Хьэйфки, шогъиригъой эн Шоул Симанду э вэхдию гьеме нуывуьсде, кура сохде ве дошде неоморет, унегуьре омбаре стихигъой эну вир бирет, эз ёр хэлгъиш ведерафдет.

Стихийгъой эн хуышдени Александр Семендуев э и песини салгъо ченд гиле дофус зере оморет э альманах иму: «Шасд салаим», «12-муьн апрель», «Поиз», «Гофгъо», «Солдат эн революция», «Тешнеюм эйтуь», «Дербенд», «Зугъун деди», «Артек», «Гъоврей бирори», «Сипре гъозгъой гъовон» ве диеш. Стихигъой эну гьисдуьт эри муьгъбет э кин Ватан совети, комиреки у э вэхд Келе довгІой Ватани гъэлхэнд дошди эз хунризе дуьшменгъой фашисти, эри гІэзизе улкей хуышде — Догъисту, шегьер гІэили ю — гъэдимие Дербенд, эри шолуми, дусди, бирори хэлгъгъо, эри игиде бэхшвегиргъой эн Келе довгІой Ватани, эри овлодгъо, дошдеи природаре ве диеш. Эри шогъиригъой эну хосиетлуьнуьт гражданственни ве патриотически фикиргъо, муьгъбет, дусди э кин одомигъо. Гъово, фикиргъо, войгегъой

хуышдере шогъир дануысдени э раче зугъун ве бем-
зерлуыревоз гуфдире эри хундегор. Ини вегирим виним
е куплете семе эз стихотворенней энэ «Сипре гъозгъой
гъовон», э товун э беде четини офдореи гъозгъо э
вэхд лап келе хиникигъо э сер дерьегъ.

Тозе лэбер э гъэд шегъер лов бисдо:
Гъэмишлугъгъо жилид зерет гуфдире.
Сипре гъозгъо — назуышменде бикегъо,
Эдет э сер дерьегъ иму лем зере...

И стихотворение гысди э товун эн еки эз лап гъаежон-
луые проблемагъой вэхд иму — гъэлхэнд дошдеи приро-
даре. Э келе муыгъбет ве гъаежониревоэ нуывуысде
омори стихотворение «Гъоврей бирори» э товун э
Келе довгъой Ватани жун ишуре доретгъо солдатгъой
эн Лешгер иму:

Гъирмизинуыт овурдеймгъо гуылгъойму
Э ранг хунут... Эз ёр иму нис рафде.
Рэхъ дуышмене ведабуррат гъемешу.
Моле-моле офдоретгеш согъ десде.

Александр Семендуев бу кадровой офицер эн Лешгер
Совети. Эри нишонендегъой энэ довгъо уре доре омори
е ченд орденгъо ве медальгъо.

Мере имиди, ки хундегоргъойму э разимендиревоэ
гъобул мисохут и суыфдеи книг эн еки эз куыгъне шогъи-
ргъоймуре.

ТОВУШ ОКТЯБРЬ

ЛЕНИН

Ленин гье зинден
Э гъэриш зиндегьо.
Ленинизм — ерэгъи
Эй рафде пушово.

Тор нибу бесгъуни
Партией Ленини.
Э хунме, э корме,
Э женгме — нум ю де.

Нум буъзуърг — уьшуъгъи,
Э глэлем иму ве.
Дуьлое нештери
Эй нехогъ, эй дуьшме.

Нум юре вилеет
Эз диб глов, эз булут,
Гьер зугъун, гьер миллет,
Тевесер миберуът.

Э гуьлом лов бирет
Нистгъой Ленини.

Шевгъ доре герм сохдет
Дуьлгьоре эй дузи.

МуьгIуьжуьз мибу руз
Хилоси эн гьеме.
Мэхуьзуь инсонет,
Ойдунлугъ эй бире.

1970 сал.

ОКТАБРЬ

Октябрь! Чуь рачи ёровурд
Бесгъуни шешуьм бэхш эн хори!
Муьрсчигъо вир бирет эз у руз,
Юхсуьлгъо чуьн инсон зигъисди.

Шегьергъо не дигъбон бирет куьнд,
Гуьрд сохдет гьер жире карасди.
Эшгъгъойму деш бирет лап буьлуьнд
Э гьер цех — корхоней эн дусди.

Октябрь, норейгъо дузире,
Рач бугу бегьертуь имбуруз:
Шахтгъой куьмуьри, зурбое машине
Зиёд сох вилеет руз — беруз.

Э завод, рэхь мошин, корхоне
Биё бу гьеме кор эз дуьли.
У куьгъне гъэдергъой зугъине,
Имогъой э хори расири.

Э мэхьсуьл колхозиш зарбчигъо
Имуре имуруз омбаруьт.
Жергегъой орденлуь игидгъо
Гьеме сал зиёдите биренуьт.

Эз дуьли гуфдире сес эн зен:
— Меш деруьм э бэхшгьой эн рузи,
Мисохим, чуьн мердгьо, тен — бетен
Хьэрекет эй мозол, эй дузи.

Согъ гердо вилеет Совети,
Эрию сэхд гьэлхэнд мибошим.
Микорим шитилгьо эз жуни,
Еклуьги хэлгъгьоре мидорим.

1941 сал.

«ЧЕЛЮСКИН»

Рафдебуьруьт Челюскинцгьо
Гилме эри буьлуьнд сохде,
Эри офде тозе рэхгьо,
Арктикере хуб дануьсде.

Э зуьгIбегьой эн Арктики
Бердуьт зурбо женг гьемешу.
Эз дохьоргьой эн жилиди
Бегьем сохдуьт хунеш эйшу.

Еклуьгишу зурбо бири,
Э гьэвл еки дебирет.
Э зир астарай Поляри
Оле бейдогъ дезерет.

Эз жилидгьо бегьем бире
Догъгьо — дохьоргьой поляри,
Ведебуррат сэхд ишуре,
ГIэзнетгьо зиёд сохди.

Хэбер омо э сер иму
Эз мейдугьой эн жилиди:
Ки «Челюскин», о! гемиму
Э диб дерьёгъ батмиш бири.

Суьмуьргъушгъой пулатире
Ватан иму фуьрсо унжо.
Бирорьети кумек бире,
Гьеме коргьо бегьем бисдо.

Игидлуье летчикгъойму
Эз гъэд думон гъэнет зеруьт.
Эзу дурей шэгIмелешу,
Жигешуре сечмиш сохдуьт.

Э хьофд геми эн гьовон
Венушунде жобордгьоре,
Эзу мэгIдон эн жилиди,
Хилос сохдуьт гьемешуре.

Гъовхобере корсохгьоре
Вохурд могьлугъ эн Совети.
Гешдегоргъой Арктикире
Винирим лап дуьлгьо шори.

Шолум эри челюскинцгьо,
Эри жобордгъой Арктики,
Эри рушлуь желде мердгьо —
Борж бердегоргъой хиники.

Гьич нисохим фурмуш иму
Сохде коргъой энугьоре,
Гьевел бесгъун доретгьоре
Эй дануьсде Арктикере.

1934 сал.

АЗАДЕ ЗЕН

Те Октябрь гъул бируьт зенгьо,
Э зир зулум-муьрс дебируьт,
У ченд салине ондумгьо,
Бесгъун доре оморуйт,

Измү зену э мердевоз,
Дуь эй еки кумек бире,
Э суьрхуьне десгьоревоз,
Бегьем сохдет барасире.

Гьеме салгьо эз зуревоз
Зенгьой колхоз э бэхьс деруьт.
Гьеме коре э эшгъэвоз,
Бегьем сохде дануьсденуьт.

Э завод, фабрик Совети,
Эз кор екиш песо нисдуьт.
Омбаргьошу — зарбчигьои,
Хубе бэхшгьош вегирденуьт.

Зенгьой могьлугъ деруьт изму
Э гьеме кор эн вилеет.
Сенигъатгьош вихдет эйшу,
Э хубе руз гьеме мундет.

1934 сал.

СОЛДАТ ЭН РЕВОЛЮЦИЯ

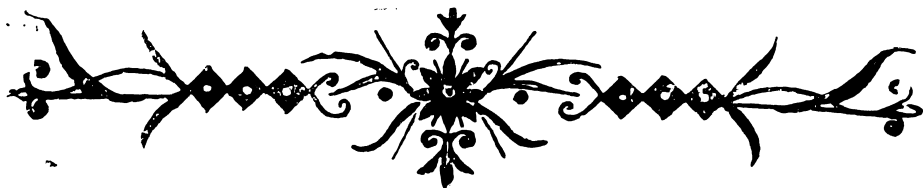
Э гьуьзет бэхшвегир революцией
Октябри, жоборде кук хэлгъ иму
Ехьнил Мататов.

Гъил бири гъилире не дири,
Лугъэй нуниш те сурои не бири,
Бebesуьзи чорсалеле дануьсди,
Эз яздегьи э гъэтрой нун дебири.
Эри падшогъ солдат бири дуь гиле,
Окоп довгъо, гурундигьо эз сер сохди.
Э Петроград тараф Ленине гирде,

Ерэгъ юре э сер контра чарунди.
Э Ростов-Дон, э Дербендиш ченд гиле
Бэхш вегирди э гъовхогъой Ватани,
Телеф сохди ерэгълуье дуьшмене
Эри гъоим бире коргъой Совети.
Бэхш вегирди э лап келе Гуьрделеме*
Коммунистгъой эн жогъиле вилеет.
Ленин унжо рэхъбер бири эй гъеме
Гоф ю, сес ю э дуьл гъеме домундет.
Эзу мэхъэл те гIумуьрлугъ Ехъниил,
Хуьрметлуье кук эн Рувин Мататов,
Келе коргъо дузов сохди те эхир,
Дуьшменгъойму эз гъэгър бирет сиетов.
Ведилуье, желде корсох партия,
Буьлуьнд сохди э гъэриш хэлгъ нум юре.
Шогъир, тержуьмесох, сигъде дусд фэхъле,
Бине нори десхэтигъой татире.
Бисд хъэшд чигърет жуьр-бежуре миллетгъо
Э сер сенггъо — едигоргъо вединуьт.
Бисд хъэшд бирор—гъинорменде жобордгъо
Эй Советгъо э Догъисту женг бердет.
Куьгъне богъчей шегъер Дербенд рач бири,
Товуш дуьлгъой едигоргъой тов доре.
ГIуьзетлуьни э гIэрешу кук тати,
Унжо гIэтош шевинш-рузи су доре.
Тозе гIэдот гъоим бири Дербенде:
Гирошдегор э сер сенггъо гуьул норе,
Пионергъо э гъэреул поисде,
ГIэруьс-домор эй сер зере оmore.

1985 сал.

* Е. Р. Мататов бу делегат эн Х — муьн съезд
РКП (б).

КОГЪОЗГЪО ЭЗ ДОВГЮ. ЕДИГОР- ГЪО

ЭЙ ЧУЪКЛЕЛЕ

Нисди мере э зир асму
Эз туь дусдте чуькклеле.
Эз эвруьшуьм сохде русму,
Нум туьре э сер сине
Сиригъ зерем, гІэилме.

Мигирорут рузгъо, салгъо,
Миёв суьрхэ гьеминон.
Келе бире э рач кукгъо
Пес нипои эз деврон,
Раче нуме гІэилме.

ГІэзиез дусд, ширине кук,
Э дерс мирай, эй хундегор,
Зиндегуни мибу деш сук,
Пуьмуьр зевер эз гъозор,
Жовогъиле гІэилме.

Раче чумгъой гІэили туь.
Медебугу э рэхъ ме.
Эз дес хунриз, эз гъэрмэгъ ю
Ватан мере хилос сохде,
Мивогордуьм гІэилме.

1942 сал.

ДОВГЮ

ГІэтош, барут хьэйф не берде сухунди
Хоримуре — Ватан тозе девргьоре.
Дуьпое гуьрг мерг э инсон венгесди
Те кишдибэнд хуни сохде хуьшдере.

Ватан иму битев э женг вэхуьшди
Эй нисд сохде эз руй гІуьлом фашизме.
ЖэгІмиетгьо, гьеме гІулом гуьрд бири
Эри васал зиндегуни эн гьеме.

ГІэрс рихунде мере э ёр туь меёр,
Эз дуьлтуйш ше гьеме хэёлгьойтуьре...
Куьнди рэхьме, Ватанме дур, раче ёр,
Имид бош туь мивогордум гьегене.

1942 сал.

ДЕДЕЙМЕ

Мерихун гІэрсгьоре
Чуьн шаргьой дерьёгь.
Кумек туь гьегене
Мибошум э дуьньёгь.

Жон дедей, эриме
Тирьеки мебош туь.
Эз довгІо вогошде,
Мидарам э гьэл туь.

1942 сал.

БАТАНМЕ, ШИНОВ СЕСМЕРЕ

Пар зе, туь широйме, лап э дур,
Парзе, дуьлгьоре дегесун.
Женг берим эй дузи, эй обур,
Э довгIo дусдгьоре вэхуьзуьн.

Ватанме, шинов туь сесмере.
Эз гъэриш, чуьн воруш гъургъушун.
Гушвени сесмере — куктуьре,
Эз инжо, эз мейдуй туф-туфон.

Фашистгьо вэхуьшдет э сер туь,
Нисд сохут тумтуьре гуфдире.
Чуьн пулат поисдейм кумек туь,
ГIэлеме деш муьхькем сэхд гирде.

Хориму пойшиши мебугу
Эй эндуьпой хъэйвугьо.
Гурунди имбуруз хьол иму,
Руз-беруз омбаруьт жобордгьо.

Зиёд сох тупгьоре, баруте
Эй окоп, эй блиндаж довгIoи.
Лешгергьой гъирмизи э женг де —
Тор нибу астарай Совети.

Гоф дорейм э е сес, э е дуьл:
«Гъич мэхьэл гъул нибошим.
Хориму гьегене мибу гуьл,
Э пушо девроне миберим!»

1942 сал.

ЭРИ ДУСД

Эритуь назуьшменд
Нуьвуьсдем эз инжо —
Эз гъэд женг э Дербенд,
Э Ватан ШэС-бобо *

Гъемише э ёр де
Раче нумтуь, дусдме,
Сер ебой дерафде
Э гъовхой Ватанме.

Гъизгъини гІэтош женг
Эй келе бесгъуни,
Эй сохде ёде терг,
Эй гІэлем хилоси.

Эз барут не дуре
Гурунди мейдуй женг.
Эз сес туп, гуниле
Гушгъойму бирет бенг.

* * *

Дур сохди имуре
Овхьолет довгІои,
Сес широй дусдтуьре
Гушвени эз дурн.

Чуьн шевгъой поизи
Муйгъойтуь торикуют.
Эз сер туь те зани
Бендгъойтуь бофдеют.

* ШэС — бобо — Шоул Симанду, бебей шогъир.

Бендгьой туь — эвруьшуьм,
Нермуьт, мохберуьт.
Шелгъэмгьо — тар-руьшуьм,
Тов-тови доренуьт.

Шевее чумгьойтуь —
Дуь тикей жовогьил.
Гъэлемуьт гъошгьойтуь —
Яравуьш эн жогьил.

Лап рачи чигьрет туь,
Нибу де ужире.
ГӀэселуьт ловгьойтуь,
Эз васал туь тозе.

Гуьзели буьнуьштуь,
Куьнде дусд васалме.
Нум туь рач — хуьшдентуь
Эз хилмов ширинте.

* * *

Чуьнтойтуь гьич бире
Нидануь гъуьзуьргуьл.
Гирошде рузгьоре
Ёр биёр софе дуьл.

Гьисдигеш эз ме дур,
Туь эй ме гӀэзизн,
Ширини эз онгур
Богъгьой эн Кавкази.

Дуьлпесо гьич мебош:
Мухуну гьегене
Буьлдуьрчин э овоз
МэгӀнигьой муьгьбете.

* * *

Куьнди руз гуьрд бире
Э шилхьон бесгъуни,
Миллетгьой Ватанме
Муьнуьшуьт зеки.

Пейлегьой мигИди
Мигердуьт э сер дес,
МэгИнигьой эн согъи
Мифуьрсуьт э дур сес.

Екире мидим дес
Э у руз гьемейму.
МуьгIуьжуьз мибу сес,
Сес овоз широйму.

Э руз эн Бегъуни
Жоборде вилеет,
Мибу дусд — парвери,
Дуьшмегьо — хижолет.

Э сер сенгъ жобордгьо
Вилеет бэхш минуь:
Муравт буьвер салгьо,
Нумгьошу нимуьруь.

* * *

Чигьретме э ёр туь
Сиротсуьз дебугу.
Гофгьойме эз ловтуь
Гьич фурмуш мебугу.

Нуьвуйс туь эз унжо
Когъозгьо эриме —
Эри кук ШэС-бобо,
Эй сэхьиб чуьклеле.

Миёв руз, жовонме,
Э гулом мибу той!
Э ме эй вохурде
Э пушо медирой.

1942 сал.

ЭЗ ДУРИ

Э рузгьо ченд сегІэт, ченд минут дериге
Унгъэде нумгьошму э ёр де.
Чушмейму эз хори лап дуриш гьисдиге,
Товуше ригагъгьо ю доре.

Гъэриби эй инсон эз гьер дерд гурунди:
Эй сэхьиб, эй гъэриб, эй бирор.
Дуьлдури, дуьлжуни эй дусдгьо дуь дерди,
Деш зиёд — эй юхсуьл мундегор.

Ченд гъэдер дурумгеш эз кин туь гьеймогъой,
Э диб дуьл гъэл гуьрдем нумтуьре!
Э сер лов, чуьн гІэсел, эн зугъун — мейвогъой
Богъини ширине муьгъбетме.

Э сер дегь нэхуьйтуь гъэл гирде екире,
Ширмогъои не чуьшме бэхьс гирдет.
Э сер зар нен хэре эй нэгъде вечире,
Десгъойтуь офире оморет.

Гъэлемуът гъошгъойтуъ э сер дуъ астаре.
Шербетуът ловгъойтуъ раче дусд васали.
Гъэриблугъ не дури вегирдей э герде
Эй муьгъбет, эй дусди, эй хуней садсали.

1959 сал.

БЕСГУНИ

Девр Совети э гуфере дерики,
Чордегъ подшогъ гуърд бисдорут э сер ю,
Войгешу бу: те поегерд биреки
Вечарунут, лов-тум сохут эз куьк ю.

Неверомо эз дес хунхургъой гIуьлом
Темиз сохут эз руй хори имуре.
Фэхъле, ранжбер е дуьл буьруьт-е илгьом,
Ленин — Буьзуьрг серберэхьбу эй гьеме.

Азад бирим, лап булигъо небуьруьт.
ТэгIди сохдим зу гъувотлуь эй бире.
Могълугъ иму э бэхьс були дебируьт.
Дулгъо сокит, гушгъо динж бу гьемише.

Эз некуми игъролгъоре пузмиш сохд,
Гъовкенд омо фашизм э сер вилеет.
Сохдегъоре, хоримуре пойшиш сохд,
Ньетгъойму гьеме мундут нимелит.

Гъудуз бире суруй гуьргъой эн више
Дуллу мисохд инсонгъоре э тиргъо,
Хэре мизе, эй сухунде, эз леше.
Ярагъойму фурмуш нибу гъич вэгIдо.

Гъэтмэгъэриш бисдо гІуьлом гъеебо,
Гуфдурумге гофгъой довгІо дурази:
Бисд хьофд миллион инсон иму пуч бисдо,
Э войгею дуьшмен иму не раси.

ДовгІо варасд э гъэд лулей фашистгъо.
Хэлгъгъо сергуьрд тозе коргъой рузире.
Норут эйшу гъе э у руз гІоширгъо:
Хьозур сохут тозе женге гуфдире.

Омбаре сал гъе вошундет, войгере,
ДовгІокоргъо эри муьрде сер норет.
Э чум дире нис хосденим довгІоре,
Лап омбаргъо э жергейму поисдет.

Ватан иму дегишигъо сер гирди
Эри мозол зиндегуни эн гъеме.
Э гъэд хэлгъгъо, вилеетгъо эз дуьли
Дес кешире эй шолуми дешенде.

Ёвош-ёвош хэлгъгъо эдет офденуьт
Тозе тегьер зигъисдере зеки;
Жирегъоре, гъэдергъоре гешденуьт
Эй кем сохде карасдигъой довгІои.

Дурази рэхь эй дуьшмени кем бире,
Келе коре — келе гъуьнер gereки.
Миёв у руз никигъоре эй дире —
Вилеетгъо севгил мибу зеки!

1990 с.а.

ГЪОВРЕЙ БИРОРИ

Кура бирейм э пушой сенгъ хьэрмэхьгъо
ГПэжел жуне э чумевоз диретгъо.
Тов — товинуът суьрхэ хьэрфгъой эн нумгъо
Э сер гъоврей эн бирори веруьтгъо.

Гъирмизинуът овурдеймгъо гуьлгъойму.
Э ранг хунуът... Эз ёр иму нис рафде
Рэхь дуьшмене вадабуррат гьемешу,
Моле — молиш офдоретге согъ десде.

Руз Буьзуьрге Бесгъунини имбуруз,
Эз гьер тараф э серкеши омореим.
Э коргъойму деруът ишу гьеме руз,
Гъич нимуьруь ёревурди, гоф дорейм.

Эз ёр иму нисе рафде е вэгІдош
Сэхде женгъо, гъовхогъойму эй дузи,
Шегьергъойму луьп зеретгъо эз гІэтош,
Дигъбонгъойму — вачаруьсде мейдузи.

Хьовиргъойму, куьнде дусдгъой довгІои,
Туьхьмек женгъо омбаргъоре сухунди.
У салгъоре гировундейм зеки,
Бэхд гьеркиму гъич ежире не бири.

Руз Бесгъуни келе шориш гъисдиге
ГІэрс не мигІид гъэриш сохдет дуьлгъоре.
Ярагъойму гъич согъолмиш нис бире,
Гъечу мибу те экишму оморе.

Ватан иму хилос сохди эз фашизм
Хоримуре, девлетгъоре, обуре.
Э Европаш кумек бири лап гъоим,
Одомигъо ники винуът гуфдире.

Себэхьмунде сер гирдени эй сухде,
Гуйге гьово эз ригазгьой эн чуьшме.
Гьечу ншму легьбет дуьле эз хуьшде
Хэржи сохдейт, хьэйф не берде, эй гьеме.

Согъ руз чуьшме гьэл гирдени сенггьоре —
Едигоргьой вилеете, дусдгьоре.
Келе-чуькле эй сер зере гьэд бире,
Эз дуьлишу веноренуьт гуьлгьоре.

Нерме шевггьой шохьонгуми гьуз бире
Моч сохденуьт гьоврей жоборд муьрдере.
Шевгьо менгиш зерде ригаз хуьшдере
Фуьрсорени эй экишу черх зере.

Фирмуш нибу тупгьо, бомбгьой довглон,
Пескаревкаш, Бабий Яриш ве Хатынь,
Лешгергьойму бирмундетгьо жоборди,
Гьушунгьойму расиретгьо э Берлин!

ГІэзизгьойму эй Буьзуьрге Бесгьуни
Э гьэд гІэтош пучиш бирет сересер.
Могьлуггьойму кумек бирет зеки
Эри мунде Ватан иму тевесер!!

Гьечи гьер сал дуьл дореним екире
Оморенге э сер гьоврей бирори.
Жергегьойму лап туьнд эдет кем бире,
ГІэжел жунгьо динж нис гьишде эй гьэрди.

1988 сал.

И ризгьо нуьвуьсде оморет э гІуьзет солдатгьо —
офицергьойму депучунде оморетгьо э гьоврей бирори
э декабрь 1941 сал э куьндигьой Масков (Красная
Поляна).

ЗЕН ВАТАН

Э ёрме гьеймогьой гьсебо диromo
Гирошде овхьолет довглон:
Гурунде рузгьойму... игиди жобордгьо,
Сэхде женг эй гIэлем гьирмизи.

У салгьой довглон зен бири чумерэхь
Эй когъоз, эй шори, эй чигьрет.
Вомунде чумгьошу, ченд шевгьо те себэхь,
Болире эз гIэрсгьо тар сохдет.

Пичгьошу дуресуз, хинике хьэловгьо,
Тенгигьой довглон вегуьрдет.
Руз не шев завод, э мэхьсуьл колхозгьо
Те эз пой офдоре кор сохдет.

Эз дури дануьсдет гIэтош женг чуйниге,
Э гьэвуьл гIэзизгьо дебирет.
Тик бире, сэхд гуьрдет дорд доре жигере,
Карасди довглон гьуьч сохдет.

Жовоне духдергьой вилеет Совети,
Чуьн мердгьо кор сохдет, женг бердет.
Муьхькемлуй, эз жуни эри руз хилоси,
Омбаре эзхьметгьо кеширет.

Ширини Бесгуни, тэхьл бугеш рузгьойму:
Рафдегор не вогошд гьемешу...
Те изму глов доре гурунде ярайму,
Сергьузим э пушой нумгьошу.

1960 сал.

СОЛДАТГЬОЙ БУЪЗУЪРГЕ ДОВГІОЙ ВАТАНИ

Э мейдугьой шегьергьойму поисдет
Буьруьнжие сигъде кукгьой девр иму.
Огь, омбаруьт едигоргьой вилеет,
Гуйге зинде деннширет э иму.

Не сегьмуьсде солдат иму вэхуьшди,
Э гъэриш женг, э суй гІэтош дарафди,
Вихде рэхьэ лап те эхир giroшди
Э песою кура мозол гье гецди.

Яралуьгьо эз гъэриш женг не рафдет,
Гъурбу сохдет эй Бесгъуни хуьшдере,
Чумгьошуре те сэхд сохде гуфдирет:
— Гъовхо берит, гъирмиш сохит дуьшмене.

Офдорегор сэхд хорире гъэл гуьрди,
Те нефес ю, те иллож ю гъисдигьо.
Астарагьо ранг хунгьоре вегуьрди
Тор биренге рузгьой жерге игидгьо.

Хори довгІо лэгІэ — пара гье сохди,
Кими мэхьэл гьозоргьоре фуберди,
Хьэйф э екиш гъизгъин гІэтош не берди,
Екиш унжо гъисмет кесе не вихди.

Э ченд жиге гъоврей солдат мэгІлуьми,
Кошде доргьош э гъэревул поисдет.
Угьо гьеме ёровурди инсони,
Эз хун, эрэгъ, хокгьой довгІо гуьрд бирет.

Э сер рэхьгьо, э вишегьо омбаруьт
Гъуьндуьригьо — мундегоргьо э довгІо.

Инсон иму екиш нисе хосденуът
Дуьшменире, довгӀогьоре эй хэлгъгьо.

Кимигьоре, э мейдуй женг мундере,
Хокгьой хори э «гъэл» хуьшде дешенди...
Ворунденш хуб дегуьрди кулгьоре,
Гуйге гьечу эз руй гӀуьлом суьперди.

ГӀэмел ннӀев эй нум норе угьоре
Вир бирегьо, мӀгӀлуьмсуьзгьой довгӀи.
Эй Бесгьуни офдет гӀӀажел хуьшдере —
Боворингьо э доретгьо шовгӀои.

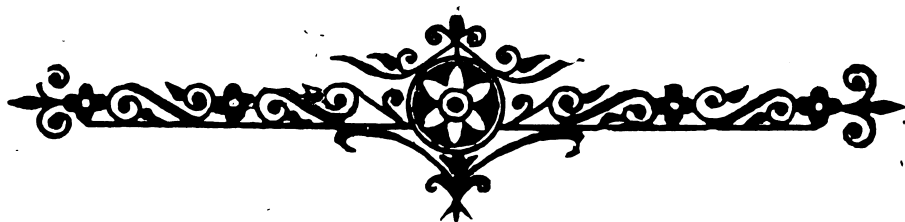
Екиш эз чум ние шенуь гьоврере,
Фирмуш ние соху бивӀхд муьрдере,
Хокгьой довгӀо депучунде жунгьоре,
Игидгьоре — хилоссохгьой гьемере.

Деде, хӀгьер, муьгьбетлуьгьо тешнеют
Эри дире рафдегоргьой хуьшдере.
Дуьлпесоят, эз гӀӀэрс чумгьо хӀсдеют,
Салгьош эдет бурра бугьоз вӀхдгьоре...

Шевиш — рузиш чумерӀхьгьо гуьм зере
Эри э руз не расире жовонгьо,
Эри гӀуьмуьр э жогьили пуч бире,
Эз гьӀериш женг не вогошде гӀӀэзизгьо.

Те гьеймогьой эдет рузгьо шуморде,
Дениширет, мивогордут экишу...
МиӀсд бире у муьгӀуьжуьз эхирде,
Кузгьо мигуьрд, хос мибисдо ярашу.

Гьелем гьеме не гуфдирейм гофгьоре,
Заруьнжие мӀгӀнигьоре не хундейм,
Не бирмундейм вегирлуье коргьоре
Эй гьозоргьо — пуч бирегьо эй Ватан.

ОВОДУНЕЕ БОГЪ

ПОИЗ

Нерме ворущ эз пенжере ведини,
Дуллу бирет чиртикгьой глов э шише.
Хьэёт, буру э зир гловгьо пэхьнини,
Зерде велггьош эдет шушде оmore.

Сибэхь чуйшме хуьшг мисоху улкере,
Диеш рачте мибу хори поизи.
Буле бегьер бири желде хэлгьмере,
Поиз вэхдгьош э домой дер поисди.

Хуб мибисдо корхонегьой вилеет
Эз пойпичек темиз сохде коргьоре,
Дуьлшор мисохд хэлгь имуре эз девлет,
Желдлуь мигьишд шори сохде дуьлгьоре.

Тозе жергей чуйклелегьо миверовт,
Сэхде сутун эри коргьо мибошут.
Гьич не бире дананигьо медировт,
Диеш пушо ватанмере миберуьт.

1984 сал.

ГОФГЬО

Гофгьо эдет муьвэхьмере хурденуьт,
Мейду офдет видов-видов эй сохде.
Гьергой воисд жиловгьоре буррануьт,
Оморенуьт э пушойме поисде.

Динжи нисди, иллож нисди де мере,
Хьэрмэхь бирем, гьулиш бирем эришу.
Хьэрекетуьм хомуш сохум ишуре,
Эзхьмет кешуьт, бегьем бугу войгешу.

Воисдени соймиш сохде гофгьоре
Ранде зенуьм, гьэлиш гуьруьт екире.
Туйрошире эз дугумгьо ризгьоре,
Веровунум гуфдирегьой бебере.

Тек-тек вихде дуз биёрум гьемере,
Хэбер сохум, жун дешенуьм э ишу
Тегьер усдо бурум-бесдуьм бендгьоре,
Рази бошум, дэгIэм винуьм эз ишу.

1984 с.л.

ИМИД

Хэйли мэхьэл михьтож бирим эй мигIид —
Эри шори, эри ники гIэилме.
Э гьер инсон дери чемшей эн имид,
Бегьем гердо хубе войгей эн гьеме.

Буьруьж зере чуме вокурд Одоми!
Имид нори нум гIэиле дедешу.
Гьоим гердо э гьэд гIуэлом шолуми,
Чуьклелегьо эри келе бирешу.

Муьгьбет дуьлме, Имид гьеме имидгьо,
Астарайму, дуьлхошиму, жун иму,
Хош оморей туь э гIэрей гIэилгьо,
Зиёд гердо дуьлхошигьой хориму!

Суьрхе гIэил, васалине невейме,
Дануьсдегор омбарекбуш сохдени.
Хушбэхд, дуьлшор э руз расо Имидме,
Герек гердо инсонгьоре эз дуьли.

1983 сал.

ЗИНГИЛЕЛЕ

Зингилелей суьрхи дери э хуне,
Эз зусери хэбэр сохде гьемере.
Шип-ширини дуьлхошие нишоне,
Дирегоре эз ю сэхд хьэз оmore.

Тикмегьоре нушундени эеки,
Сер гирдени ихдилотгьо эришу.
Хуте сохде чиле-чилме дореки,
Хьол-овхьоле пуьрсирени эзишу.

Э сер «лербе» лугугьоре пучунде,
Ненуй-ненем сер гирдени эй хунде,
«Нечогъгьоре» дерму доре хисунде,
Возигьою шев биренге верасде.

Омбардекиш э келете минети:
Киниг хуну, э гуш венуь гуфдире.
Шинре гофгьо э ёрию мундени,
Зиёдие бинегьоре пуьрсире.

Бесдуй гІәсел, десдей гуъли гІәилме,
Хэндуьсдени э юревоз чумгьою.
Э руз расо вечелегьой эн гьеме,
Дуьлшор сохо вилеете тумгьою!

1987 сал.

ТЕШНЕЮМ ЭЙТУЪ

Ширин, ширин гоф сохдейтуъ
Гьемишелугъ э ёрме де.
Раче, раче возигьойтуъ
Гье поисдет э пушойме.

Сервори:

Биё, биё, гІәселме туъ,
Деще гъэле э герденме.
Ме тешнеюм эри сестуъ,
Чумерэхуьм, дуьлхошиме.

Мере гъэнет гуш вебуге,
Пар мизенуьм миём унжо.
Е пертовуш винуьм туьре,
Хьэсрот бирем эйтуъ инжо.

Сервори:

Эз дор бегьер ширин бире —
Эз шив тегьенг богъи — онгур.
Невелегьо келе бире
Зиёд сохо хуьрмет, обур.

Сервори:

Гъери, летчик! Хъэрекет сох
Зуте дарам э гъэл неве.
Зиёд гердо дешенде тох
Эри мозол вилеетме.

Сервори:

Расд биёв ниетгьой дуъл:
Чуьклелегьой жэгмиетгьо.
Э рач еки мибошут гуъл,
Мидуът тозе бесгъунигьо.

Сервори:

Э гъэриш хов, э эвреи
Фикириге нисди мере:
Инсон хори! Вир сох беди,
Эй ферзендгьо артмиш бире.

Сервори:

Биё, биё, гIэселме туь,
Деше гъэле э герденме.
Ме тешнеюм эри сестуь,
Чуьмерэхуьм, дуьлхошиме!

1982 с.а.л.

12 — МУЬН АПРЕЛЬ

Имбуруз э гIуьлом лов бисдо
Жар шори, сес ники Ватанме:
Гагарин — одоми Советгьо
Э космос рэхь вокурд эй гьемме.

Э геми эн «Восток» венуьшде,
Иловлей Хорире черх зери,
Ченд бендгьой эвире giroшде,
Дервозей асмуре винири.

Веберди орбитей расдире
Э тараф эн буьвер астареш,
Лап буьлуьнд ведибу гуфдире
Кор десгьой азаде жофокеш.

Э рэхьгьой хиннике асмуйму
Борж берди, бирмунде игиди.
Герм бири эз хосдей дуьл нму,
Саламат э Ватан вогошди.

Жонлуье ракетай гІэтоши
Веровунд мэхьшовой салгьоре:
Жейле сохд инсоне эз хори,
Гьэнетгьо бэхшире девргьоре.

Шинрегор, хосдегор сер зенит
Э эгьуьл, э хьохмой Тозе девр.
Е игид хориму — коммунист
Э космос вокурди келе дер.

Омбаре игидгьо мипаруьт
Тозе рэхь зирпой эй бире,
Бинегьой дуьньёгье мидануьт,
Лугьонди хорире эй дирe.

Гирошде довгІо дуборе
Э гІуьлом гьич эй небире,
Ди мереш, гьисметме, ихдиёри
Эй сохде гурунде кортуьре.

Салгьойме омбариш гьисдуьтге,
ГІэтош дуьл гьелем серд небири.

Э жерге поисде гьишдуьтге,
Эз жуни меш мирам э дури.

1983 сал.

ДЕРБЕНД

Зевеp ю — догъ, зофру — дерьёгъ руьгъ-руьгъи,
Улогъойге — гуьлишон богъ онгури,
Минореюш эз дуригъо ведини,
Нарын-Гъэле э сер Дербенд тож вери.

Е душ шегьер — Аба-Сово, Жогълуни,
Э душиге — СэгІбуново гуьрд бири.
Гъэдимие кучегъою серини,
Муьлкгъой Хочи, чул Кофори — шегъери.

Гъони Дербенд фирегъуни, келеи,
Тебэгъэгъой хунегъоюш гъуьндуьри.
Игидгъой кор, орденлуьгъо омбари,
Гъэдотгъоюш дегиш бири, хуб бири.

Куьгъне Бору гоф мисохдге, мугуфдл —
Ченд гъэдер муьрс кешириге могълугъме.
Угъо гъердуь сигъде тойгъой екини, —
Эри еки чуйтам гъэлхэнд биретге.

Азад сохди Ватанмере Октябрь,
Бирор бирет ченд миллетгъо, дусд бирет.
Шегьер Дербенд бири изму бэхдевер,
Торе хэлгъ ю товушире винирет.

Дербендинуьм! Гуфдиренуьм гъемише.
Дуре рэхъгъой эн довгІоре рафдемге,

Ченд шегьергъо, улкегъореш диремге,
Бинеймени, гъисметмени шегьерме.

Раче догъгъой шегьермере ме гешдем,
Сипре шаргъой деригъе гъэл гуърдем,
Лезет бегьер тенгъенг юре ме дирем,
Эри Ватан гъэлхэнд бирем, кук бирем. ♪

1985 с.а.

ОВОДУНЕЕ БОГЪ

У бог зурбо бэхдевери
Эз бегьергъо гурундиге.
Э сер доргъой эн гъэйсни
Буьлдуьрчингъо хунденуьтге,
Ужире богъгъо гереки!

Э зир шивгъой эн тегъенги
Кегъребогъо дуллунуьтге,
Эз гІэтош чуьшмей поизи
Гуьлегъою пэхьнинуьтге,
Ужире богъгъо гереки!

Бегьерлуье доргъо гъеме,
Шевгъгъой чуьшме те хуьрд бире
Серинире доренуьтге
Эри гІэил, келе, чуькле,
Ужире богъгъо гереки!

Фирегъуне онор доргъо ю
Геймишуьтге чуьн хунчегъо,
Чуьклелегъо эз луьгею
Мичинуьтге эз бегьергъо,
Ужире богъгъо гереки!

Э гъэбуьргъэй дор бэгIли
Жуьржуьрегъо нуьщденуьтге,
Э миглей богъ эн онгури
Гъэре гъилог не дериге,
Ужире богъгъо гереки!

Е ченд доргъой энугъо
Э сер гъендэгъ гъэд биретге,
Эри хурдей рэхъгироргъо,
ТэгIриф доре сэхъиб богъэ,
Ужире богъгъо гереки!

1985 сал.

ЗУРБОЕ УСДО

Эз гIэзили кумек бири эй дедей
Чуьклелегъо келе бошут гуфдире.
Хундеире эз чоримуьн сер гирде,
Бегъем сохди келе ниет хуьщдере.

Духдир бире жерехъире дусд дошди,
Эй данани сэхд вомундеш кор сохди.
Суке коре эри хуьшде не гешди,
Куьнде рэхъэ... е мэхъэлиш не вихди.

Зиндегуни хуте сохди Гевриле:
Омбар, лугъонд фикир доре э кор ю.
Хундеигъо зиёд сохдет фегъм юре,
Жуьрбежуьре рэхъгъо зендет эрию.

Герек бире сенигIэтгъош дануьсди,
Карасдигъош бине норн ченд жире.
Дананигъош, усдоетиш бирмунди,
Буьлуьнд сохде духдире гьер жире.

Дигь Гъуьсори бэхдевере бэхш дори
Улкегьоре, вилеете, хэлгьмере:
Илизаров ведилуье жеррэхьи,
Тозе жире кумек бире эй гьеме.

Рачимунн, сикеймунн тат иму,
Гуьзетлуьни, вегирлуьни эй гьеме.
Талант, жофо — бирорунуьт гьердуьшу,
Гьердуь офдет э дуьл Геврил жигере.

Гьемей гуьлом дануьсдени имбуруз —
Илизаров э гъэд Курган дебире.
Нечогъгьоре хос сохдени гьеме руз,
Э дуьл ишу венгесдени шорире.

Гьозоргьоре суьфде э пой поюнди,
Вэхуьзунди эз гъэд хьэлов ченд сали.
Жеррэхьгьореш тегьер коргьо вомухди.
Кук татиму лап зурбое усдои!

Эз сохдегьо гьелем хомуш не бири,
Хьэрекети эри офде тегьере,
Кумек бире эй шуькесде одоми,
Эй соф сохде хуьрде шидрей кемере.

Гурунд бири рэхь Геврил те гуьзет,
Екиш гуьлгьо не дешенди э зир пой...
Оммо эшгь ю, хьэвескорн гье бирет,
Имогьойле нисд бирегор э ю той.

Могьлугьмере астарাগьо омбари,
Геврилиш э миглешу рач доре.
Эри хьэрмэхь, эри юхсуьл, эй дусди —
Чуьтам буге гьечу мунди эй гьеме.

1985 сал.

СИПРЕ ГЪОЗГЬОЙ ГЬОВОИ

Зимисдуйму лап хиник бу имисал,
Кими мэхьэл э гъэд хуне лерз мено.
Имид бирим э бнѣвгьо вэхд васал:
Герм мибошим, миварасуът зуьгІбегьо.

Дериѣгьиш, догъгьой сипре шаргьоре,
Гьуьл дедоре сэхд мифурсо эз дүри.
«Вомунденге», фурмуш сохде хьуьршгьоре,
Лос мибисдо эз гьирогъ ю те гьэргьи.

Тозе хэбер э гъэд шегьер лов бисдо:
Гъэмишлуггьо жилид зерет гуфдире,
Сипре гъозгьо — назуьшменде бикегьо,
Эдет э сер дерьѣгъ иму лем зере.

Келе, чуькле — гьеме можол бирегор,
Кумек бире михорундуът ишуре.
Вомундере, юхсуьлгьоре дирегор
Мидебердуът эй хос сохде э хунде.

Эз сер гІовиш, эз сер десиш куьнд бире,
Мивегирдуът хурденире эз гьеме.
Гьечу могьлугъ негьишд муьргъэ пуч бире,
Гьуногъгьойму дироморут э хуьшде.

Десде — десде мижегьисдуът э сер гІов,
Парталгьошу сипи мисохд дерьѣгье.
Кимигьошу нис зеренбу гьич снмов,
Э зир пардуьш пэхьни сохде сергьоре.

Томошере, гІэлемете эй дире,
Гьирогъ дерьѣгъ согъ руз пур бу одоми.
Сикелуьгьо, гъэнетгьоре лов сохде,
Кимигьошу мипаруьсдуът э куьнди.

ВэгІдо омо. Хиникигъо хуърд бисдо,
Хомуш бисдо деріёгъиш эз лепуър.
Сипре гъозгъо — рачи хори нен гъово,
Эй вогошде гъеме верафд лап гъуьндуър...

«Бурайт, рэхъник! — гъул жумунде гуфдирим,
Де бедигъо гъич меёво элошму.
Рачишмуре фурмуш сохде ниданим,
Дирегоргъо могъбул мибу эришму!»

1985 сал.

АРТЕК

Бэхдевере хоримуни Таврида —
Деріёгъ, догъгъоюре уьст нисди.
Республикей пионергъо зигъисде —
Инжо лагерь шолумини ве дусди.

Эз Ою догъ те Гурзуфи жигешу.
Оводуне гъэлечегъо поисдет,
Сип-сипинуът, чуьн гемигъо, гъемешу
Э лов дорьёгъ гуйге бесде оморет.

Шохъонгумгъо винириге Артеке —
МуьгІуьжуьзе товуш доре хунегъо.
Гуйге гъеме астарাগъой Таврида
Кура бирет э сер лагерь эз гъово.

Гъуьндуър бире бейдогъ лагерь гъеме руз
ГІэиллегъо эз хов хэбер биренге.
Зиёд бире дусдгъой гІуьлом руз-беруз
Пионергъо дуь екире диренге.

Эри хунде, кор сохде, вѳзишу
Оводунуѳт герекиѳ жигегѳо.
Стадион эѳ дегѳ гѳозор нуѳшдешу
Дерхѳэрзои согѳ руз эри гІэилгѳо.

Ченд жире сес, ченд зугѳуне мишнови,
Хэндешуре, шэгѳгѳэшуре, шорире.
Вихдет эѳшу зугѳун дусди-шолуми
Варасире дануѳсденуѳт дуѳ екире.

Э мэгІнишу, э коргѳошу, дусдишу
ГІуѳзетлужни Ватан иму эѳ гѳеме.
Фурмуш нибу гировунде рузгѳошу,
Дирегѳошу, дануѳсдегѳой эн гѳеме.

Ведилужѳ одомигѳо гѳемишеш
ВэгІдо-вэгІдо оморенуѳт э кишу.
Верзуѳшлужѳ артистгѳойму ченд гилеш
Верафденуѳт э сер сегѳне эришу.

Орденлужни Артек иму дуѳ гиле,
Жѳфокеши, мозоллужни, дуѳлшори.
Корсохгѳою гѳоим сохдет дусдире,
Хубе гІэдот, келе хэгѳер-бирори.

Воисдени пионергѳой гІуѳломе
Бѳхш вегируѳт эри дире Артека —
Келе мэгІдон хушбѳхдлужѳ овлоде,
Эѳ дебире э десдегѳой Таврида.

Хуб шишири сипре муйгѳо сермере,
Поиз гІуѳмуѳр эдей куфде дермере.
Хѳѳф нисохум мундигѳореш эѳ доре,
Екем гене ме пионер эѳ бире.

1986 сал.

КАСПИЙ

Муыгуыжуызи Каспий-дерьёгъ гъемише:
Хъуырш сохденгеш, сокит бире вэгІдою.
Рачиоре гыч нидани те дире —
Шаргьоюре, лос биренге гІовгьою.

Эз некуми ковре гІов ю зерд зере,
Э дерьёгъ шивиш гІуылом дебире.
Догъгьой шаргьо кеф сохденуыт — лов бире,
Эз гъуындуыри э лов дерьёгъ расире.

Лепуыргьою тэгІди доре екире
Нис вомунде эз гІов доре гъумгьоре.
Жигъжигъэгъо эз шушдешу тов доре,
Шэх-шэх сохде, моч сохденге шаргьоре.

ВэгІдо-вэгІдо дерьёгъ иму динж бире.
Балашаргьо ловгьоюре лисире.
Хомуш бире, тозе овоз кешире,
ГІовгьоюре рангъгой асму вебире.

Себэхьмунде зарэ хуно тов доре
ГІовгьой Каспий эз ригазгьой эн чуышме.
Шев биренге менг эз гьово рэхь норе —
Ковре гьово шэгІмгьо норе эй гъеме.

Нис верасде гыч мэгІнигьой дерийгъ
ГІоси гьисдиш, сабуырлутье биренгеш.
Эз ю рachte бэхш нисди гыч э дуьньёгъ —
Эзгъун гьисдиш, ненуй-ненем хунденгеш.

Гъырогъ дерьёгъ шинохдени не мунди,
Зиёд бири бэхдевери инсонгьо.

Эшгълуь эдет кор сохденуьт эй були
Жогъил бире гъэдиме могълугъгъо.

Буругъгъой нефт, онгурбогъгъо рач доре
Эй вокурде гІэлишонгъой эн сенгъи.
Ченд миллетгъо дуь екире сес доре
Гъэлхэнд бирет эри Ватан, эй гъэгъи.

Дериёгъе фурмуш сохде гъич нибу:
ГІовгъоюре, никиюре, рангюре.
Хосдегоргъо рачиуре гъе мибу
Шаргъой дуьлгъо те верасде, серд бире.

1987 с.л.

ГОФГЪОЙ БЕБЕ

Шоул Симанду гуфдиренбу гъемише:
СэгІэдиё — келебебей бебешу,
Э сер ишу гезиро оmore,
Эз жолодгъо хилос бирет текгъошу.

Аба-Сово бири гъевел бинешу —
Сенггъой гъовре гъечу шогъод поисдет.
Гъозоб бири э келешу-чуьклешу,
Э гъэд е шев омбаргъошу пуч бирет.

Мунденгоргъо тере-тэгІди гъемешу
Жилгъэ зере Фураморет э Дербенд.
Э Дуборей шегьер догъи эришу
Хунелегъо эз хуьрде сенггъо вскурдет.

*) Д у б о р е — мнёние бэхш шегьер.

Гъэдимие могълугъ татгъой Догъисту
Боруй Дербенде кеширет.
Бедигъореш эз сер сохдет хэлгъ ишу,
Тенгиш дирет, э гъэвл екиш дебирет.

О Октябрь! Хилос сохди хэлгъмере,
Шоре васал зиндегуни овурди!
Зенжилгъоре бурра, шенди гъемере
Тозе гIуьлом эри гъеме вокурди!

Инсон иму сэхд гъэрхунди деврмере,
Хъэрекети миё соху гьер жире
Эй расунде э Октябрь гъэрдире,
Эри диеш буьзуьрг сохде Ленине!

1986 сал.

ГЪЕЧУ ДЕ НИБУ

«Сервор» хэгъгъо, ённуьшигъош не гьишдет
Бегъем бире гуфдирегъой буьзуьрге.
Жигеюреш эз ю хубте не гирдет,
Беди сохдет сер хэлгъгъоре пучунде.

Гье фугъундет, гье фурмундет хэлгъгъоре,
Э сер бейдогъ нум буьзуьрге веноре.
Зул вегирдет эз кемер хэлгъ чендборе,
ГIэзиетгъо зиёд доре ишуре.

Худолегъо луле гирдет, тасундет,
«Дуьшмен хэлгъи» бендегъоре нум норе.
Биразире, гьозоргъоре пуч сохдет
Войгегъошу бегъем бошут гуфдире.

Э чум хуьшде муьгIуьжуьзгьо донорет —
Эри могьлугъ не гуфдирет дузире.
Оммо ишу хурдет, гешдет, хьэз сохдет,
Эй нишрегьош хьозур сохдет булире.

Имогьойле, э нуьге вэхд коргьойму
Ғкиш хубте сэхьиб нибу эз иму.
Эй артмиши, говлеи хунейму
Биё лап сэхд гьэлхэнд бошим гьемейму.

Тозе мибу васал инсон хориму,
Селт мишенуь буховугьой хуьшдере.
Темиз мибу, палаш мибу эриму.
Чуьн сипре сенгъ руьгъ-руьгъ мидуь гьегене.

1990 сал

ЗУГЬУН ДЕДЕИ

Чин гьевели гоф одоми — дедей,
Эз гуфере те верасде гIуьмуьре.
Герекини, гьэрдимуни дошден
Зугьун бебе, зугьун дедей хуьшдере.

Гьозор салгьо зугьун инсон гье бири,
Гьеме гофе сериш гьисди, эхириш.
Э бэхшею туьроширеш омор,
Зугьун хэлггьо ние зенуь пэхуьриш.

Гоф — дасдари... Эхир нисди гуж юре:
Эз лулегьо ведешенде маргьоре,
Дуз гьисдиге — бине норе расдире,
Пушо берде вомундере, девргьоре.

Гофгьо гьисди — мэлхьэм синей одоми:
Дуьлхошигьо э жун инсон дешенде.
Кими мэхьэл инсофсуьзиш бирени —
Эз зверсер э сер хори нуьшунде.

Зугьундани гьисди келе нишоне,
Гилмгьо гьеме э сер когъоз жэгІм бире.
Уьзге зугьун герек бире инсоне,
Эгъуьл гІуьлом э гофсвоз лов бире.

Доргьой богъэ сечмиш сохде бирени,
Бегьергьоре нумгьой доргьо вебире.
Гьеме тейфей инсонгьоре зугьуни,
ДэгІэм зугьун э гъэд гофгьо дебире.

Эзу хубте ерэгъ нисди хэлгьоре,
Миллетгьоре эри мунде гереки.
Хиник сохде беде нист дуьлгьоре,
Шолумире венгесдени эеки.

Эз гІэили шинрейм зугьун татире,
Э ширевоз э хун иму дарафди.
Дедегьойму келе сохдет имуре
Эри Ватан, зиндегуни ве дусди.

Гьич мидани э де зугьун гуфдире
Лап лугьонде раче гофгьой татире?
Нуьгъре не суьрх бугьолуьнуьт дуь жире,
Рачигьошу э жигею хуб бире.

Ки мигую «дедей» рачте эз бала,
Ширин-ширин: «гъэдойтуьре вегиром»?!
Земонейму эй хубигьо э рэхъ де,
Зугьун тати вир ние бу эз гІуьлом!

Зенгьой тати «ненуй-ненем» хунденге
Имогьойиш гІэрс пур бире чумгьойму.

Заруьнжие домо-гирьё сохденге —
Гуйге жуни, жигер иму гофгьойму.

Эйчуь нисе дануьсденуьт гІэилгьо
Гъэдимие раче зугьун дедее?
Нис вомухде гІэилгьоре сэхьибгьо,
Зугьун иму гьечу эдей куьт бире.

Мигьровуне зугьун тати могьлугьме
Эй негьогъи ние бурав эз гІэре.
Хьэрекети биё сохим, жэгІметме,
ГІуьмуьр зугьун диеш дураз эй бире.

Чуькле хэлгьме те Октябрь муьрс дири,
Эз ченд жире сэхде манжар гиросди.
Изму эри бичорегьо руз бири,
ГІэмел ниёв нисд бу зугьун деден!

ЭРИ ХУНДЕ

Биййт дес дим екире,
Бурайм хуним э школе.
Зугьун деде-бебере
Даним хубте эз гьеме.
Сер в о р и:

Гьеме коргьо сук мибу
Хундеире хосдимге.
Ники миёв эриму
Хубигьоре сохдимге.

МэгІни хуним зеки,
Зугьун тати гереки!
Даним тозе гофгьоре,

Сохим софе коргьоре.
Сер в о р и:

Эз гІэили хундимге
Паргьо меров имуре.
Дананигьо гереки
Эй зигьисде зеки.
Сер в о р и:

1990 сал.

ЭЗ СТИХИГЬОЙ БЕБЕ — ШОГЬИР ШОУЛ СИМАНДУ

ЭЛЭФ — БИ

Гьсвел кукме дуьм несигІэт ме туьре:
Воре месох бейбофои э дуьньёгь.
Э зир эн черх Гьэгь офири Хорире,
Шор-хуьреми бире мегерд э дуьгьёгь.

Еки хубини, екиге зобуни,
Еки мирав, еки нирав эз дуьньёгь,
Еки тожирини, еки бедбэхди,
Гьич екишуш бине ни нуь э дуьньёгь.

Мера э рэхь бейбофое одоми,
Э бедн кес хьини зеге, мейл мегн.
Чум медени э девлетгьой гІуьломи,
Угьо мунде мигирори эз дуьньёгь.

Расде жунгьо эйтуь ники михоют,
Э тойгьойтуь ние боши михэнет,
Э руз Диву ниведирой хижолет,
Е гуьл бире, пар мизени эз дуьньёгь.

Гьеми бош данан, гьемиге бош гьози,
Фирмуш небу се вэхд нумаз гьер рузи.

Тирозу норе миёв э руз песини...
Силис мибу, пуърсуьш мибу эз дуьньёгь.

Воре жовон зарал зени э жунтуь,
Вэхд омоге... кес нидобу э хунтуь.
Дананигьо оморуйтге э дуьлтуь
Элэф — Бирс эзвер сох туь э дуьньёгь.

Зэхьмет дори Худо Одом — бебере,
Хьово — дедей екем сохди хэторе.
Меги тараф э дес гешде зуьноре,
Сечку бире куч мибоши эз дуьньёгь.

Хьэлол гьнсдге — эзу мибу е куьрпи,
Дургу мегу — гьуьлпе гирде нидани.
Эн хунден шогьодию гьечини:
Эшгь туьре э пучи меди э дуьньёгь.

Тегьер дурна гьузги сере гешдеки,
Сившешире э сине минуьвуьси,
Гьэреулгьо дузов сох эй себэхьи,
Хурдум-холе бире мегерд э дуьньёгь.

Тэхьно мегерд мирасуь э жун хэто,
Э хьэзон не гьози месох минетгьо.
Локо мезе э Гьэгь бурра гІэдотгьо
Э туьревоз куч мибошут эз дуьньёгь.

Хэто сохде жовон мирав э Сибирь,
Хьэлолсуьз, кефесуьз мидарав э гьур...
Сад гьозоре дегиш месох э сабуьр,
Хьэзгьо, кефгьо мунденинуьт э дуьньёгь.

Шербет ловгьой серсебэхьи михури,
Эз зир гьилинж гІэзроилиш мивирихи,

Е руз мибу эзу зиндон мигирори,
Вир мибоши, учмиш бире эз дуьньёгь.

Мошьях миёв гьемей гIуьлом пуч мибу,
Е руз миёв могьлугьэтгьо гьич нибу,
ГIэзизе жунгьо э женгьендем куч мибу,
Е поке Нуьвэхь нови мибу э дуьньёгь.

Мевадаре эзу хунде нубою,
Эзу лошун, ширин-шербет зугьун ю,
Садипенжогь гьозор келме гофгьою,
Угьоре соил гьиште, мера эз дуьньёгь.

Буьзуьрги Гьэгь, э чумгьо нис вохурде,
Ченд гьэдeр рэхьи эз менг те астара.
Ебо дениш офиригьо гьэрпузе:
Нис дегешде, нис вир бире эз дуьньёгь.

Тум эн ГIуьлом гьисди е Одом-бебе,
Мелкомут э хори хэтосуьз нис бире.
Пушой муьрде минет гьичиш нис доре.
ГIэзиет, тембихь эзу мунди э дуьньёгь.

Гьэмлуь бире, пэхьники мигуьруьсуьм,
Э асму руй бире дерде мибесдуьм,
Те муьрдейме сур эн Гьэгьэ мидорум,
ВэгIдой эхир рузгьо миёв э дуьньёгь.

Гешдегоргьо ейлогь догьгьой верфире,
Кулей сие телуь, гуьлишон богьэ,
Ала чумгьо, сиегье хокгьой утогьэ,
Хьэз ю, наз ю, шориш мимуну э дуьньёгь.

Пуч мибу дуьньёгь, тур-темиз хоригьо.
Рач нимуну ранге-ранге хьэремгьо,
Перде микешуь гуьллuye жигегьо,
Поке нови у руз миёв э дуьньёгь.

Э руз Диву руьхьгьо мипоют жирге,
Бичорегьо гьич гьовои нис хурде.
Гьелем мунди сесади шаспендж хифде,
ТэгIните, нумазе эзвер сох э дуьньгь.

ШэС-бобоюм — нуьвуьсдегор нубогьо
Жейле мебош эз нуьвуьсде гьэгьигьо,
Э руй хори хьэлол бош эз гьозигьо,
Хуби гуют эри жунтуь э дуьньгь.

Варасд гIуьмуьр инсон — сес ю буррани,
Нивокуну дуьлшор партал геймиши.
Дивисди чуьлхэшд миллетгьой эн хори
Муьдуют у руз шогьодире эз дуьньгь.

Шоул Симон гуфди: Дуьньгь лепуьри,
Бинесуьз хунегьо — дивор нуьшдени.
Гереке гоф эз хундегьо офдени,
Шинов, кукме, сад мизигьы э дуьньгь.

АБАС ГЪУЛИ

Абас Гъули, ди пулмере, рэхь деки,
Э гьопушму сег хьэпили рач нуьшди,
Гьерки омо эри гуьрде хьозури.
Абас Гъули, ди пулмере, рэхь деки.

Гьутуре сег денишире э лой дер,
Оморегор терсирени ченд гьэдер.
Не гуфдири сер шохьонгум биё бер?
Абас Гъули, ди пулмере, рэхь деки.

Пире куьпек нис вэхуьшде эз ён дер,
Не гуфдири, ди и вэгIдо биё бер,

Гене себэхь эйчуь биём ме э дер?
Абас Гъули, ди пулмере, рэхь деки.

— Лелей Шоул, сэхд гъэрхундум ме туьре,
Гъэгьир мебош, себэхь мидуьм пултуьре.
Меш имогьой хуб шинохдум шогьире,
Баракеллогь шогьир-бондур гъемише!

Чуь сохденуьм э сер Шогь догь ме богъэ,
Э Кофори — нугьоресгьой чулире?
Нис воисде? Лов мисохум бендгьоре.
Абас Гъули, ди пулмере, рэхь деки.

* * *

Э и дуьньёгь ширин-ширин мол мибу,
Имидлуьгьо э мисини мидебу.
Чум момуну, зугьун гирде — лол мибу,
Гъовум чуьни, бирор чуьни, дусд чуьни?

Кура бирейм чордегь иму, дегь иму,
Э рэхьмлуьгьо вэгьиф гердо рэхь иму.
Пенж гезле огь биренини дин иму,
Мендил чуьни, зарбоф чуьни, зар чуьни?

Ме гуьл бирем э и дуьньёгь ширинуьм,
Бежэхьэт, муьрдуюмге, гене мизигьуюм.
Э зир ме — хок, звер — тэхде, мипуьчуьм,
Герми чуьни, хиник чуьни, верф чуьни?

БОГЪ

Ебо гъуногь бире дарафдуьм э богъ,
Гуьлгьой хьини вебу э дуь лой эн богъ.

Чой душунде теклиф сохдут э утогъ,
ГІэзизе жунме бейхэбери эзу богъ.

Э сер чор хъэвуыз жиген эй нуьшде,
Гуьлгьою лап рачуьт эй гирде десде,
Кошде мейвогьою поисдет жерге,
ГІэзизе жунме бейхэбери эзу богъ.

Е хэтдан гереки эй хэт нуьвуьсде,
Гъуьжуьм дузов сохде хонумгьо гешде,
Беде чум мерасо э войгей хуьшде,
ГІэзизе жунме бейхэбери эзу богъ.

Гъилинже, гъэлхэне э мейду мени,
Шороб гъегъире эз шише сох тигъи,
ШэС-бобоюм, екем эймеш бэхш миди,
ГІэзизе жунме бейхэбери эзу богъ.

ГенГидин воюгьо винуьгу у богъэ:
Серине гІове, чешмелуье билогъэ,
Дестексуьз, михсуьз — гуьллуье чордогъэ,
ГІэзизе жунме бейхэбери эзу богъ.

Э сер билогъ ю ме екем поисдуьм,
Э сэхьиб богъевоз ихдилот сохдум,
Гъуз бире эз билогъ гІовюреш хурдум,
ГІэзизе жунме бейхэбери эзу богъ.

Воисдки вогордум, поисдуьм гъирогъ,
Шевгъгьой шохьонгуми офдо э утогъ,
Буьлдурчин фурамо эз гуьл э гъирогъ,
ГІэзизе жунме бейхэбери эзу богъ.

Жире-жире муьргъгьо э у богъ гешде.
Расири иловлей гъеме э гуьл де,

Овчигъо эй ов зере пэхьники гешде,
ГІэзизе жунме бейхэбери эзу богъ.

Балалегъо эй парзере сер гирдет,
Бешгъэют гуьлгъошу — ченд жире бирет,
Гьер теке гуьл ю шеш гиле расирет,
ГІэзизе жунме бейхэбери эзу богъ.

У богъ жигей энз гъушгъо гешдеи,
Зофру, звер — Табасаран рэхъгъои,
ШэС-оборе доре войгей гъэгъини,
Шинрегоргъо биёт расит э суьрогъ.

ГУЬЛЕН

Пуьмуьр эн ШэС рафдени э дердевоз,
Эшгъ ю нисд э суьгбетовоз, хъэзевоз.
Руз-беруз гиросдени э гъэмевоз,
Эшгъ бугьоре жунеш бэхш муьдуь, Гуьлен.

Бесдуй гІэсели туь, э руй ю гъэймэгъ,
Э сертуь, э шолтуь рач доре эшмэгъ,
Э туьревоз ебо гоф сохде, гъенжэгъ,
Э девлетгъой дуьньёгъ миверзуь, Гуьлен.

Рачигьоре пэхьни месох доруне,
Жун гъурбу гердо э туь жире суне,
Биё гъуногъме бош э е чихуне,
Песде хэбердор бош эз хьолме, Гуьлен.

Нубогъой ШэС-бобо гъеме расдини,
Эй данан хуш, эри недан бесдеи,
Эз дуревоз, суьфде келе усдои,
Гьеркире эшгъ бисдо дерс муьдуьм, Гуьлен.

Ме бирем оворе эз дерд шогъири,
Офире омореѣ э хуш руз Хори.
Веги киниг эѣ хунде биѣ гъери,
Хъэзон бире туѣре дерс муѣдуѣм, Гуѣлен.

Дорумге дерс хъэсротлуѣгъѣ омбаруѣт,
Шелгъѣме муѣгъѣ фирегъѣу, омбаруѣт,
Дим-дузе гъѣшгъѣ жпдере хуноѣют,
Екем гъѣужуѣм бурра, бѣхш миди, Гуѣлен.

Офире омореѣ эѣ муѣгъбет, хѣндуѣсде,
Бинне норѣѣ жунсогъ сад сал эѣ бире,
Гоф дуѣлтуѣре воисдге эѣ гуфдире,
Эрп гъуногъ бире мнѣѣ туѣ, Гуѣлен.

Ранге-ранге нѣхуѣгъѣѣ эн хъннини,
Э гушгъѣ — гушвор, винню фундугъѣ,
Э сер — еѣлугъ суѣрхи, зофру — буѣзмен,
Э туѣ жире хъѣѣри рач мидуѣ, Гуѣлен.

Мадарай э мейдуѣ шор сохде жуне,
Туѣре дирегор ниhoгъѣ екигере,
Фундугъ гуѣржуѣини, пип-бодон, гуфдире,
Винитуѣре нум ноге мигуѣнжуѣ, Гуѣлен.

Дербенди ШэС-бобо сѣхъиб нубои,
Меджнунгъѣ дебугу э гъѣвл севгили,
Гушгъѣѣтуѣ гушвори, герде — генлеи,
Жунме гъѣрбуни, мерасо чум, Гуѣлен.

Хъэсротлуѣре воисдени хѣндейтуѣ,
Чуѣшме не менг вежесденуѣт э ѣнтуѣ,
Гъѣме вѣгѣдо хуш гоф сохѣ зугъунтуѣ,
Лезѣт шербет мидуѣ ловгъѣѣтуѣ, Гуѣлен.

ШэС-бобои усдой эни нубогъо,
Кемер ю гъэд бири эз хэсдей салгъо,
У деруытгъо э лэгІэйтуь дендугъо —
Си — жовогъил, дуьдуь — мержони, Гуьлен.

Э звер пушони сенгъ Мегъриб вери,
Фирузе, жовогъил хуб вечирей,
Гуьллуье жевгъери сенгъгъой лэгІэи,
Еки эзугъо фурухдени, Гуьлен?

Эри гьер кор э гоф меди зугъуне,
Буй микешуьм у этирсуьз зугъуне,
Дуз нэгъд муьдуьм э сер мейду пултуьре,
Нисче нидуь инжи, мержоне, Гуьлен.

Нисди екиш дануьсдегор гъимете,
Не гъовумгъо, не гъуншигъой мэхъэле,
Шори норе гуьрд мисохум гъемере,
Белки дануьсдегор офд омо, Гуьлен.

Хубе кори э богъ гуьлгъоре кошде,
Чире, вихде тек-тек, э десе гирде,
Э васал ю, э вэгІдою фурухде,
Расире гуьлгъоре фурухош, Гуьлен.

Расуьтгу жуьрлегъо, очмиш бу гуьлгъошу,
Буьлдуьр-мэгІнихун вежегъо э ён ишу,
Гъэиш суьрхи бесдо гьер вэхд кемер ишу,
Гъенолуь эй эл, гъуьжуьм хьинии, Гуьлен.

Буравтгу э мейду, гешдуьтгу базаре,
Мерасо э ишу хосдегор гІэжеле,
Гьер орине, э сер мегъ бэхш сох мисворе,
ШэС-бобо гъэзенж сохде пул мидуь, Гуьлен.

Чумгьошу ухшешуът э гIов Шогъ билогъ,
Этиргьошу дараво э хубе утогъ.
Гьеркишу е гуьлуът — бегьергьей эн богъ,
Илчигьой гуьлгьо э ов деруът, Гуьлен.

Поиз гуьлгьо хэзон мибу, мирихуь.
Десдегьо мибу, хорире микору,
ЖэгIм бире, шохьонгум перде микешуь,
Васал мирасуь, е нирасуь, Гуьлен.

Очор нисди Гуьлومه эй вокурде,
Согъи миёв мидуь мее эй хурде,
Вэхд биренге эзи гуьлом эй рафде,
Севгили, девлет э чум ниёв, Гуьлен.

Э е жонсуьзе гIэсб мере мивенуът,
Эз душ э душ э нуботевоз миберуът,
ТэгIди мисохут зу беруът расунуът,
Пуче гуьлом де э чум ниёв, Гуьлен.

Дусд мигируьсуь, дуьшмен хэнде-шор мибу,
Хун рихунде э дуьньёгъ беде нум мибу,
Гуьлен эз ШэС-бобо у вэхд жуьро мибу,
Эз гьопуй гьоврегьо гирошденге, Гуьлен.

Сиегъ хокгьо чендигьоре фуберди,
Не вогошде пегьливонгьо пуч бири,
Ченд гIэсуьллуь не расире вир бири,
Шуькуьр сох жуьрлегьоре расуьтгу, Гуьлен.

*) Гуьлен — э тержуьмей Шоул Симанду: «Гуьл-
хэнд, шекерруьжуь», егIни — гуьле хуно хэндуьсде,
шекере хуно — ширин.

ЗАРБОИЛ

Е гъуччи огол зе берд эй кор сохде э ветэгъэ,
Те рафде расирейму коре дешенд э гъэдэгъэ.
Гьер гиле гоф сохдеки сес ю ухшеш бу э бугъэ,
Эйшму нумеш гуюм: эз Гъубе бу гъуччи
Зарбоил.

Сер в о р и: Эй жэгІмнет, эйшму гуюм:
Эз Гъубе бу гъуччи Зарбоил.

Ужире гъуччигъоре сес мивобу — нибу гуж ю.
Фэхълегъоре кориш мидуь — муьзде доре гъич
нивою.
Салгъойме кемиш нисдуьт — гъилинж кешуьм
ме э сер ю.
Гуфдируьм: худо кумек, гирор э мейду,
Зарбоил.

Сер в о р и:

Омоки э мейду, асда гирдуьм эз чуьнею,
Дешендуьм э зир гъул ме — сес сохдуьт
остгъугъой синей ю.
Гъэреболугъ бисдо дуьлме эз болей
хъокимгъойму,
Фикир ме днеш гурунд — эз товун гъуччи
Зарбоил.

Сер в о р и:

Пенжогъ фэхълей ветэгъэрс нисд гІэмеллуье
чойчи,
Эз игидгъой Ханукаевгъо бу Зарбоил-гъуччи.
Е чуькле довгІо бисдо тапинжире не шендеки—
«Гъей» мере э «гъой» чарунд, зурн-зурн рафд
Зарбоил.

Дуьвездегь хьэрмэхь иму энжом сохдебу и
Кимигьо — мердгьо бируьт, немерд бируьт—
Машаллагь гІэсуьлменде кук Гевриил
Коргьоре дузов овурд — видов-видов рафд
Зарбоил.

Сервори:

Ижире зурбо игид пушотегъо бири Ёил,
Нум кук ю ГӀэзеріё, фомилею бири Моил.
Нуьвуьсди и бендгъоре дербенди ШэС-бобо
шоғьир.
Сифет ю гъип-гъирмизи — вирихд эз мейду
Зарбоил.

Сервори:

Тержуьме сохди эз азербайджани
Александр Семендуев.
1990 с.д.

СЕРНОМЕ

ТОВУШ ОКТЯБРЬ

Пушойгофи	5	Азаде зен	14
Ленин	11	Солдат эн революция	15
Октябрь	12		
«Челюскин»	13		

КОГЪОЗГЪО ЭЗ ДОВГЮ. ЕДИГОРГЪО

Эй чуьклеле	17	Бесгъуни	24
ДовгЮ. Дедейме	18	Гъоврей бирори	26
Ватанме, шинов сесмере	19	Зен Ватан	28
Эри дусд	20	Солдатгъой Буьзуьрге	29
Эз дури	23	довгъой Ватани	

ОВОДУНЕЕ БОГЪ

Поиз	31	Сипре гъозгъой гъовон	41
Гофгъо	32	Артск	42
Импд	32	Каспий	44
Зингилеле	33	Гофгъой бебе	45
Тешнеюм эйтуь	34	Гъечу де нибу	46
12—муьн апрель	35	Зугъун деден	47
Дербенд	37	Эри хунде	48
Оводунее богъ	38		
Зурбое усдо	39		

ЭЗ СТИХИЙГЪОЙ БЕБЕ — ШОГЪИР ШОУЛ

Элеф-Би	51		55
Абас Гъули	54	Богъ	55
«Э и дуйньёгъ ширин-ширин мол мибу...»		Гуьлен	57
		Зарбонл	61

Александр Шаулович Семендугев

МОЕ ВРЕМЯ

Редактор *Н. И. Гилядов*
Художник *В. Д. Кондашова*
Художественный редактор *Э. В. Лубьянов*
Технический редактор *С. К. Амирханова*
Корректор *И. И. Юнаев*

Сдано в набор 05. 03. 91. Подписано в печать формат
70х90¹/₃₂. Бумага тип № 3. Гарнитура «Литературная».
Печать высокая. Усл печ. л. 2,34. Уч.-изд. л. 2,53 Тираж
300. Заказ 724. Цена 50 коп.

Дагестанское книжное издательство Государственного
комитета Дагестанской АССР по делам издательств,
полиграфии и книжной торговли
367025, Махачкала, ул. Пушкина, 6

Типография им. С. М. Кирова Государственного коми-
тета Дагестанской АССР по делам издательств, поли-
графии и книжной торговли
367025, Махачкала, ул. Маркова, 51

50 к.

МОЕ ВРЕМЯ

На татском языке